

Những giải pháp cho sông Hồng, dòng sông đang bị "bọc tít"

Tác Giả: Tráng Thành

Thứ Năm, 05 Tháng 4 Năm 2012 08:00

Những cơn suy kiệt và ô nhiễm nghiêm trọng trực tiếp đe dọa phần cửa hàng tiêu thụ con người

Sông Hồng, đoạn gần cầu Long Biên (Hà Nội), mùa khô năm 2011. DR

Quản lý sông Mê Kông từ nhiều năm nay đã trở thành một vấn đề quốc tế, trong khi đó, sông Hồng, con sông mang lại nguồn sống cho hàng chục triệu người dân Việt Nam ở miền Bắc lại ít được chú ý.

Không chỉ suy kiệt về nước, sông Hồng còn bị ô nhiễm bởi các nguồn chất thải trên lãnh thổ Việt Nam, cũng như bên kia biên giới. Giải pháp nào cho dòng sông đang rơi vào tình trạng bị « bọc tít » ?

Những giải pháp cho sông Hồng, dòng sông đang bị "bọc tít"

Tác Giả: Trßng Thành

Thứ Năm, 05 Tháng 4 Năm 2012 08:00

Những con sông suy kiệt và ô nhiễm nghiêm trọng đang trở thành nỗi lo ngại hàng đầu của người dân trên hành tinh chúng ta.

Tại Việt Nam, trong vòng mấy năm trở lại đây, vấn đề có đủ nước và nước sạch đang được đặt ra ngày càng cấp thiết. Cũng như nhiều nước đang phát triển khác, nhìn chung Việt Nam đang bị đóng trói bởi những thách thức này.

Vấn đề không phải là mất quyền gia thiêu nước, những hiểm họa không có đủ nước đang trở thành nỗi lo ngại của người dân Việt Nam.

Bên cạnh nguồn nước mặt và các sông ngòi trong nước, hiện phân nửa lượng nước của Việt Nam đến từ các con sông xuyên quốc gia, đặc biệt là sông Mê Kông và sông Hồng. Quan lý sông Mê Kông từ nhiều năm nay đã trở thành vấn đề quốc tế, trong khi đó, sông Hồng, con sông mang lại nguồn nước cho hàng chục triệu người dân Việt Nam và miền Bắc lại ít được chú ý.

Cho đến khi, cách đây ít năm, công luận đưa sông sông khi thấy con sông vẫn mang hình ảnh phù sa cuồn cuộn chảy, bị cuốn đầy vào mùa khô.

Không chỉ suy kiệt về nước, sông Hồng còn bị ô nhiễm bởi các nguồn chất thải trong nước, cũng như bên kia biên giới. Hai ba năm trở lại đây, công luận liên tục ngành vì mức nước ở Lào Cai, cửa ngõ cửa dòng chính sông Hồng từ Trung Quốc sang nhiều lần xuống thấp đến mức khô cạn và ô nhiễm đến mức không ngửi.

Giải pháp nào cho dòng sông đang rơi vào tình trạng bị « bọc tít », như nhiều người đã nhận xét ?

Các khách mời trong chương trình tiếp chí xã hội của RFI về chủ đề nước sông Hồng tuần này là nhà sử học Nguyễn Văn Thành, giáo sư Ngô Đình Tuân, chủ tịch Hội đồng khoa học Viện Tài nguyên Nước và Môi trường Đông Nam Á, bà Đỗ Hồng Phấn, chủ vấn trưởng VNWP - Mạng lưới Cộng tác vì Nước Toàn cầu tại Việt Nam (tại Hà Nội) và ông Hoàng Việt, chuyên gia luật quốc tế (tại Sài Gòn).

Không còn dòng sông ký ức

Nhà nhiếp ảnh Nguyễn Thế Sơn là một trong 17 nghệ sĩ đến từ năm nước Đông Nam Á tham gia vào cuộc triển lãm « Phong cảnh sông nước biển đời », do Bảo tàng Mỹ thuật VN và Viện Goethe tổ chức tại Hà Nội, từ ngày 12 đến ngày 29/04/2012 (sau đó các tác phẩm sẽ được trưng bày tại TP HCM và thành phố các nước Đông Nam Á khác).

Tác phẩm được trưng bày thể hiện cái nhìn của các nghệ sĩ về sự thay đổi của các dòng sông lớn của khu vực, các sông Hồng, Mê Kông, Irrawaddy và Chaopraya. Nghệ sĩ Nguyễn Thế Sơn ghi lại thích nghi của con người đã khiến ông chọn đề tài sông Hồng, khi tham gia triển lãm này.

« Tôi học nhiếp ảnh tại Bắc Kinh (Trung Quốc) từ năm 2008. Khi tôi về nước năm 2009, tôi gặp mình khi thấy sông Hồng ... sông Hồng như trong ký ức gần như không còn nữa. Nước mất hết. Con sông gần với những ánh văn hóa Việt Nam thì xưa đến giờ gần như không còn tồn tại nữa.

Chính vì cảm nhận về thời gian mà tôi tham gia dự án triển lãm này. Thể hiện công việc này giúp tôi tìm lại nguồn cảm hứng, vì sao nước ở phía dưới này nó lại cảm nhận như thế. »

Quan lý tài nguyên nước : mất công việc hết sức phức tạp

Các biện pháp ghi chép về sông Hồng biến suy kiệt và suy thoái, cảm nhận được diễn ra trong một tầm nhìn chung về tài nguyên nước tại Việt Nam và khu vực, và quá trình biến đổi khí hậu. Đó là cái nhìn của giáo sư Ngô Đình Tuấn, Chủ tịch Hội đồng khoa học Viện Tài nguyên nước và môi trường Đông Nam Á :

« Về vấn đề này, đứng ở góc độ nhà nước hiện nay là như thế này. Một là công nghệ tạo dòng thu nhận của các nước thông qua nguồn, như chia sẻ thông tin và khí tượng thủy văn, dòng biển, đổi biển, thông tin và quy trình vận hành liên hợp chia sẻ trên lãnh thổ nước mình.

Những giới hạn pháp cho sông Hồng, dòng sông đang bị "bức tử"

Tác Giả: Tráng Thành

Thứ Năm, 05 Tháng 4 Năm 2012 08:00

Thứ hai, phải đẩy nhanh tiến độ xây dựng các trạm quan trắc tại các sông xuyên biên giới: Việt Nam – Trung Quốc, Việt Nam – Lào, Việt Nam – Campuchia.

Thứ ba là, ban hành quy trình vận hành liên hồ chứa trên hạ tầng sông Hồng hàng năm, cả mùa lũ, lẫn mùa cạn.

Thứ tư là, tập trung nghiên cứu đẩy mạnh và tin cậy vào quy hoạch phát triển nguồn nước, đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế xã hội, từ nay đến năm 2020, 2030 và 2050, tại hai vùng đồng bằng sông Cửu Long và sông Hồng, xét đến các hoạt động kinh tế xã hội tại các nguồn nước thủy lợi nguồn, đặc biệt là việc xây dựng và vận hành các hồ chứa các nguồn nước thủy lợi nguồn và tác động của biến đổi khí hậu, nguồn biến động, đồng thời chi phí ứng phó cho các thành phố và các khu đô thị, các khu công nghiệp và các khu vực nông thôn.

Ý thứ năm là, sớm ban hành luật Tài nguyên nước sửa đổi và văn bản dưới luật để sớm đưa luật vào cuộc sống hàng ngày của người dân, và là cơ sở pháp lý quan trọng, cho việc quy hoạch và quản lý tài nguyên nước, quản lý lưu vực sông có chủ trương, hiểu quả và thân thiện với môi trường (...).

Quản lý tài nguyên nước là một chuyên đề rất phức tạp. Theo chuyên gia từ vận chính sách nước Marc Laimé, để quản lý được tài nguyên đặc biệt này, việc tiến hành các hợp tác và thông tin thuyết trên các cấp độ và qui mô khác nhau là điều ưu tiên nhất. Sau đây là phát biểu của ông Marc Laimé với RFI, trích từ hội nghị thông tin đồng toàn cầu về nước lần thứ 6 ở Marseilles.

« Với vận động quản lý nước, không nên đặt tin tưởng vào một giới hạn pháp mà ưu tiên trong nay mai, nhúng vào một thể chế của LHQ chuyên về nước, như sẽ ra đời của một loạt các hiệp định, hiệp ước. Toàn bộ sẽ khó khăn trong vận động này là chính: Việc cần thiết năng lực quản trị nước nhằm công việc thông tin thuyết trên mức cấp độ, cấp độ quốc tế để với một số vận động, cấp độ quốc gia để với một số vận động khác, cấp độ khu vực và cấp độ địa phương.

Cần phải có một nhu cầu giới hạn pháp thu hẹp lại khác nhau. Với sự phức tạp của thực tế, không thể nào hy vọng có được một hiệp ước giới hạn quy định rõ ràng. Bởi vì, cùng một lúc cần phải nâng cao các hiểu biết về các nguồn tài nguyên nước, xây dựng các cơ sở hạ tầng giúp cho việc điều trị và xử lý nước, điều khiển việc tiêu thụ và các tác động gây ô nhiễm, xem xét lại chính sách nông nghiệp, thiết lập các phương pháp phân bổ mới giữa các nhu cầu sử dụng nước khác nhau.

Tất cả những điều này yêu cầu đòi hỏi phải có công nghệ, đòi hỏi năng lực điều hành đa cấp. Không thể nào làm được điều này chỉ với các lời tuyên bố. Đây là một quá trình lao động không ngừng, ở các giai đoạn khác nhau trong quá trình quản lý nước. »

Trung Quốc hợp tác rất ít với Việt Nam trong việc quản lý sông Hồng

Bên cạnh việc xây dựng mới hệ thống quản lý tài nguyên nước tại Việt Nam, việc hợp tác quốc tế đối với con sông xuyên quốc gia như sông Hồng là một điều mang tính quy định. Tuy nhiên, trong lĩnh vực này hợp tác với phía Trung Quốc có thể coi là việc hết sức khó, bà Đỗ Hồng Phấn, cố vấn trưởng Mạng lưới Cộng tác vì Nước Việt Nam cho biết :

« Việt Nam đã từng đặt vấn đề với Trung Quốc nhiều rồi. Tình liên quan đến mình là Vân Nam. Nhưng Vân Nam luôn luôn nói là phải hỏi ý kiến Trung Quốc, cho nên cũng chưa bao giờ hỏi cho tài liệu cả, chỉ thôi là vẽ sông Hồng, sông Đà và sông Lô. »

Vấn đề này, giáo sư Ngô Đình Tuấn bổ sung :

« Bộ Tài nguyên Môi trường đã có nhiều đoàn, ở cấp tỉnh trường thường xuyên lên sang làm việc bên Trung Quốc. Hiểu quả là, họ cung cấp cho ta một số tài liệu và một số trạm khí tượng, thủy văn trong mùa lũ, còn mùa cạn thì không có.

Thứ hai là, về yêu cầu của ta về thông tin, đặc biệt là về quy trình vận hành liên hệ chưa trên sông Hồng, bên phía Trung Quốc, thì họ chưa cung cấp. Ngoài ra, các đoàn nghiên cứu khoa học có sang, bên thân tôi có sang, họ có cho một số tài liệu, nhưng đó là những cái đã in thành sách, còn những thông tin khác thì không đáp ứng được yêu cầu của ta ».

Quan niệm của Trung Quốc về tài nguyên nước xuyên biên giới khác hẳn so với thế giới

Những giới pháp cho sông Hồng, dòng sông đang bị "bức tử"

Tác Giả: Tráng Thành

Thứ Năm, 05 Tháng 4 Năm 2012 08:00

Hợp tác quốc tế để quản lý các dòng sông xuyên quốc gia, trong đó có sông Hồng là một vấn đề nan giải, tuy nhiên đây là một vấn đề liên quan trực tiếp đến hơn một nửa cư dân hành tinh, sống ở các vùng châu thổ của các con sông xuyên quốc gia.

Cảng thông vận nước có thể là đầu mối cho những xung đột quốc gia. Hiện tại, nhiều các nhà xét của giáo sư Ngô Đình Tuân và bà Đỗ Hồng Phấn, hợp tác gia Trung Quốc và Việt Nam với sông Hồng chỉ vì lợi ích đầu tư và sự đóng góp của Trung Quốc là rất ít.

Bên thân Trung Quốc lại vẫn là một trong ba quốc gia không tham gia vào Công ước LHQ với các dòng nước quốc tế 1997. Tuy nhiên, trong những năm gần đây, luật pháp quốc tế và quản lý tài nguyên nước đã có nhiều phát triển. Tại Sài Gòn, chuyên gia luật quốc tế Hoàng Việt nhậm chức :

« Gần đây ở Việt Nam, bất đầu những vấn đề tìm hiểu luật pháp quốc tế (với nước sông xuyên quốc gia). Tôi xin nhắc lại một nhà xét rất quan trọng đã được một luật gia trình bày. Đó là chúng ta phải dựa vào luật pháp quốc tế, để yêu cầu Trung Quốc phải có những đồng thái thích hợp để với việc kiểm soát và quản lý nước trên sông Hồng.

Trên đây, trên thế giới, có một số học thuyết cho rằng, các quốc gia có chủ quyền tuyệt đối trên phần dòng sông chảy vào lãnh thổ mình, hoặc nằm trên lãnh thổ mình.

Có lẽ là bây giờ Trung Quốc cũng đưa ra quan điểm tương tự như vậy : nước trên vùng sông của họ thì họ muốn làm gì thì làm. Thế nhưng, học thuyết chủ quyền tuyệt đối này cho đến bây giờ, thì ngay cả trong các điều ước quốc tế, các thỏa thuận quốc gia, cũng như trong các án lệ quốc tế, các tòa án quốc tế và các trọng tài cũng bác bỏ học thuyết này, và không bao giờ coi đó là một nguyên.

Hiện bây giờ, trong các nguồn quan trọng trong việc giải quyết các tranh chấp với nước, cũng như là quản lý các nguồn nước quốc tế, có bốn nguyên tắc cơ bản.

Nguyên tắc thứ nhất là sự đồng công bằng và hợp lý các nguồn nước quốc tế.

Theo nguyên tắc này, thì tất cả các quốc gia đều có các nguồn nước tự nhiên, đều phải có quyền sử dụng công bằng và hợp lý nguồn nước đó. Trong khi sử dụng công bằng và hợp lý cái quyền của mình, thì các quốc gia này, cũng phải tôn trọng quyền sử dụng công bằng của các quốc gia láng giềng khác, cũng có chia sẻ nguồn nước đó.

Nguyên tắc thứ hai là, nguyên tắc nghĩa vụ không gây hại.

Theo nghĩa vụ này, khi khai thác sử dụng và phát triển một nguồn nước tự nhiên trong phạm vi lãnh thổ của mình, thì quốc gia ven nguồn nước đó phải có nghĩa vụ không gây hại đáng kể về môi trường, cũng như chất lượng nước cho các quốc gia ven nguồn nước khác.

Nguyên tắc thứ ba là, nghĩa vụ hợp tác quốc tế.

Xuất phát từ nguyên tắc bình đẳng và chia sẻ quyền quốc gia của mỗi nước, mỗi quốc gia quyết định có hợp tác hay không với các quốc gia khác.

Tuy nhiên, một quốc gia ven nguồn nước phải hợp tác với một quốc gia khác trong trường hợp hợp có những công trình như hồ đập, hoặc có thể gây ra các tác hại đáng kể đến quốc gia láng giềng khác. Ví dụ, Trung Quốc xây dựng các công trình thủy điện. Có công trình sát với biên giới Việt Nam có một vài ba cây số. Tổng cộng họ đã xây 11 công trình. Nếu xảy ra một số cái, 11 thủy điện này bị vỡ, thì hậu quả sẽ rất lớn đối với vùng hạ lưu.

Chính vì vậy, trong thực tiễn quốc tế, cũng như nguyên tắc quốc tế đã được đề cập là, trong trường hợp hợp, phải có sự hợp tác để ngăn chặn và giải quyết các hậu quả nếu có.

Nguyên tắc thứ tư là về nghĩa vụ bảo vệ môi trường nguồn nước.

Mỗi quốc gia đều phải có nhiệm vụ bảo vệ, gìn giữ hệ sinh thái nước, cũng như ngăn chặn các

Những giới pháp cho sông Hồng, dòng sông đang bị "bức tử"

Tác Giả: Träng Thành

Thứ Năm, 05 Tháng 4 Năm 2012 08:00

hồ t đäng gây ô nhiễm, bỏ o vä dòng chảy tä nhiên.

Bây giờ thì khi Việt Nam tham gia đàm phán với Trung Quốc, thì Trung Quốc vẫn tự cho mình là một nước lớn, và vẫn cho rằng là, họ có toàn quyền trên vùng nước thuộc lãnh thổ của mình.

Những, rõ ràng là trong sự hợp tác quốc tế và theo nguyên tắc của pháp luật quốc tế, thì Trung Quốc cũng phải có nghĩa vụ trao đổi, cũng như là gìn giữ để cho Việt Nam được hưởng đó.

Nếu chúng ta biết sự đóng góp của các di sản văn hóa, công luận quốc tế, dựa trên các nguyên tắc của luật pháp quốc tế và các nguồn nước, thì có lẽ chúng ta có thể bỏ o vä để các lợi ích của chúng ta trên vùng nước sông Hồng, nguồn nước sông Hồng. »

Nhà nước - « người trông coi » tài nguyên nước

Đä có thể hợp tác theo sự hiểu quả trong quản lý tài nguyên nước, các quốc gia cần phải chấp nhận các thay đổi rất lớn trong quan niệm về tài nguyên nước. Trong một cuộc triển lãm về RFI, Ông Bernard Barraque, giám đốc nghiên cứu của CNRS - Trung tâm Khoa học Quốc gia Pháp, từ CIRED (trung tâm quốc tế nghiên cứu về môi trường và phát triển), giới thích về điều này qua kinh nghiệm của Liên Hiệp Châu Âu và khu vực Cận đông.

« Tôi thấy Châu Âu, để biết là Liên Hiệp Châu Âu với chính sách về nước, đang làm để các mặt việc có thể coi là một mặt. Đó là việc công nhận rằng, tài nguyên nước cần được chia sẻ một cách hợp lý và công bằng. Việc công nhận này đã dẫn đến sự biến đổi của các Nhà nước về bản chất, trong vấn đề này. Các Nhà nước không còn tuyên bố là chủ nhân của các nguồn tài nguyên nước.

Tôi dùng lại một câu nói của người đang nghiên cứu của tôi, một trong các nhà luật học xuất sắc nhất của thế giới FAO, người Ý.

Nhà luật học nói, trước đây các Nhà nước coi mình là chủ nhân của các tài nguyên nước, thì bây

giữ, những nơi nào mà môi trường bị ô nhiễm ra tới đâu, thì chính là đó là nhà nước đóng vai trò « quản lý trông coi » các tài nguyên nước, và người đứng ra bảo vệ môi trường sao cho, vì phân phối các nguồn tài nguyên nước giữa những người sử dụng, có thể đưa ra một cách hợp lý.

Cần phải chú ý rằng, các xung đột liên quan nước trong những bối cảnh các quốc gia. Với con sông xuyên quốc gia Euphrates ở vùng Cận Đông, chính là ở bên trong Thổ Nhĩ Kỳ, ở bên trong Syria và ở bên trong Irak, mà xung đột căng thẳng đang diễn ra.

Có một bộ phim tài liệu rất thú vị về câu chuyện này cho thấy, sẽ dĩ có khả năng bùng nổ chiến tranh về nước giữa ba quốc gia kể trên, là vì tình hình liên quan đến nước của từng quốc gia, đã hết sức phức tạp, hết sức mâu thuẫn.

Trên lý thuyết kinh nghiệm Châu Âu, không chỉ các nhà nước lui về phía sau trên những diễn biến quy mô lớn, mà các nhà nước thuộc Liên Hiệp Châu Âu còn sẵn sàng hành động, khi nào vì chia sẻ tài nguyên nước không được thỏa hiệp một cách công bằng và hợp lý, để biết là bảo vệ chủ quyền nước, như đòi hỏi của thông tin của Liên Hiệp Châu Âu về nước. »

« Núi liền núi, sông liền sông » : cái nhìn mới về quan niệm của một thời

Tập chí về nước sông Hoàng tập khép lại với tiếng nói của nhà nghiên cứu Nguyễn Thế Sơn, tác giả các bài về những mang chế độ « Dục mệnh Sông », trong triền lãm về các con sông lớn ở Đông Nam Á sắp khai mạc.

Nhà nghiên cứu Nguyễn Thế Sơn muốn nêu lên quan niệm của một thời : « Núi liền núi, sông liền sông », qua một tác phẩm tham gia vào triền lãm này.

« Thời của bọn tôi, thời 7x, thì không biết đến các chế độ này. “Núi liền núi, sông liền sông” là một ám ảnh từ xưa đến với Việt Nam. Tôi viết sáu chữ này, bắt nguồn từ những ký ức trong quá khứ. Đến thời của tôi bây giờ, tôi đang nghĩ ta lại nhớ lại sáu chữ này. Tôi muốn dùng khái niệm này để đưa lên thành một sự đối lập, so sánh với những hiện tượng đang còn, và còn là những vấn đề rất là nóng trên dòng sông Hoàng.

Những gì pháp cho sông Hồng, dòng sông đang bị "bức tử"

Tác Giả: Tráng Thành

Thứ Năm, 05 Tháng 4 Năm 2012 08:00

Tôi muốn nhìn dòng sông Hồng, như một thực thể sống. Nó không thể nào bị dåi xå như là một cái đồån råi ra, tå dång tån tåi đåc låp. Một đồån như vậy phải bắt đầu từ đâu dåy?! Nếu từ đâu dåy thì cũng phải iånh hång xuång phía dåi.

Sáu chå này sau đó, tôi sẽ đi tå đåc đång, gò nåi, giång như các chå Phúc, Låc, Thå, đåc đi vào khung kính, bây giờ đang råt thånh hành å Việt Nam. Ngåi ta làm những chå này vào mùa xuân, cho những åc muån và tång lại. »

RFI Việt ngữ xin chân thành cảm ån bà Đå Hồng Phån, các ông Hoàng Việt, Ngô Đình Tuån và Nguyễn Thå Sơn đã vui lòng dành thời gian cho tåp chí hôm nay.